

Den sega

Fritänkaren

Nr. 288 Oktober 2020

Tjugoåttonde årgångens nummer 9

Innehåll :

Pro memoria – Sverige som kulturellt U-land	2
Digital begravning	3
En musikers bekännelser	5
Politiskt ställningstagande	10
Ahasverus annaler, del 199 – <i>Dödstrip</i>	10
Några milstenar – oktober 2020	13
Filmrecensioner	13
Krasshetens förbannelse	21

Fritänkaren, som utkommit med 287 nummer sedan 1992 i både pappersform och på nätet, har aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Den har aldrig haft någon sponsor. Samtliga tidigare nummer finns tillgängliga på
Wordpress: <https://clanciai.wordpress.com/fritankaren/>

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Donationer mottages med tacksamhet.

Bankkonto: 6682-338 254 102 (Handelsbanken, "Fritänkaren", C. Lanciai)
eller Göteborgs Skrivarsällskaps plusgirokonto, pg 35 86 46 – 8

Glöm inte att ange avsändare!!

Alternativt IBAN-nummer:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 5.10.2020

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Pro memoria – Sverige som kulturellt U-land

Naturligtvis borde jag aldrig ha publicerat de där böckerna. Men det amerikanska förlaget "*Author House*" hade återkommit år efter år under sex år med sina lockelser och förslag om publicering, och till slut undersökte jag om jag hade råd. Det hade jag, och två nätta diktsamlingar ("*October Harvest*" by Magnus Aurelio – finns på nätet) låg färdigredigerade, så det var bara att slå till. I oktober 2017 gick jag med på förslaget.

Men de nöjde sig inte med bara publicering av de två volymerna utan ville gå längre med marknadsföring och annonsering och presentation på internationella bokmässor och även ljudböcker, och allt detta kostade mer och mer pengar, och jag hade alltid haft svårt för att säga nej. Till slut hade jag inte råd att fortsätta längre och sade stopp, vilket var efter ett halvår i mars 2018. Då bröt förlaget kontakten med mig, de har sedan dess aldrig mer svarat på något *mail*, jag har aldrig fått ett öre tillbaka från publiceringen fastän jag vet att många böcker sålts, särskilt e-böcker, och de har enbart fått mycket positiva omnämmanden i amerikansk press.

Sedan kom kallduschen.

Ingen hade talat om för mig att försäljningen av sedan 20 år orörda fonder skulle innebära skatter. Hade jag vetat det från början hade jag aldrig gått med på förslaget. Det hade kostat mig tre fjärdedelar av alla mina fonder, och nu fick jag veta att den återstående fjärdedelen måste uppges i skatt – 43,000 kronor.

Då pengarna var förlorade och ingen fond hade sålts som inte gått till publiceringskostnaderna, yrkade jag på avdrag för kostnaderna inför Skatteverket. Det var ju rena arbetskostnader och förluster, då jag inte fått någon vinst, så det var inte mer än rimligt och logiskt att de borde vara avdragsgilla. Men reglerna för Skatteverket var sådana, att man bara kunde få avdrag för arbetskostnader och utgifter om man hade egen firma. Det hade jag aldrig haft och aldrig ens snuddat vid tanken på, då all min verksamhet alltid hade skötts ensam. Men en ensamstående konstnär, i det här fallet en diktare och tonkonstnär, hade ingen rätt att göra avdrag för kostnader i sin skapande verksamhet. Hur jag än överklagade var Skatteverket omöjliga att resonera med på den punkten, och den handledare jag kom längst med försvann spårlöst, varefter överklagandena måste börja om från början igen.

Skatteverkets oresonlighet påverkade pensionen, så att jag i juli 2018 plötsligt förlorade hela bostadsbidraget. Pensionsmyndigheten skyllde på Skatteverket, de kunde ingenting göra åt saken, och ändå försökte de, så att jag faktiskt tillfälligt fick tillbaka bostadsbidraget till julen 2018, men i juli slaktades det igen och drogs ner till hälften. Följden blev 2000 kronor under existensminimum att leva på i månaden och min ekonomiska ruin, då jag tvingades låna pengar, inte bara för att överleva, utan framför allt för att betala de hårresande skatterna och bli av med Kronofogden. Jag nödgades söka mig till Socialförvaltningen, som nekade mig bistånd med ursäkten att det var Pensionsmyndighetens sak att klara mitt fall, och att om pensionen inte räckte till jag helt enkelt fick skaffa mig en mindre och billigare bostad i stället för den jag haft och trivts i under 27 år. "Förnedringsverket" har hittills konsekvent nekat mig varje öre i bistånd.

Grundfelet ligger emellertid hos Skatteverket med dess oresonlighet i oförmågan att fatta vad som är rimligt och logiskt, för att i stället hålla på formalistisk bokstavstrogenhet till paragraferna – eftersom jag inte hade egen firma var avdrag för arbetsutgifter omöjliga att godkänna.

I andra länder, till exempel Irland, är skapande konstnärer, som trubadurer, målare, poeter och andra anspråkslösa artister skattebefriade, då myndigheterna där

tydliga sedan gammalt vet att sådant folk inte kan behandlas som vanliga kapitalister. I Sverige utgör de dock inget undantag, utan alla måste krävas på skatt, även fattigpensionärer som lever under existensminimum, och skatterna måste utkrävas om det så måste ske intill den sista blodsdroppen.

Därför är Sverige inget kulturland.

"Sveriges rättssystem är det sämsta i världen." – frivilligt avgången jurist.

Digital begravning

Tua har gått bort vid 95 års ålder. Hennes första äktenskap var med min morbror, som gick bort 1957, och hon var mor till min enda kusin, och efter mina morföräldrars och föräldrars bortgång var hon min bästa vän i Finland. Vi sågs sista gången under mitt (hittills) sista besök i Finland 2018, hennes närminne var då borta, men hon mindes alltför tydligt alla våra gemensamma familjeminnen. Hennes senare man var professor Nils-Erik Enkvist, professor i lingvistik och senare kansler vid Åbo Akademi, som gick bort 2009 vid 83 års ålder. Frid över deras minne, som alltid må hållas levande med glädje och ära.

Begravningsakten filmades med video, så att alla som inte kunde närvara vid kapellet på Sandudd ändå kunde följa med i förrättningen digitalt – hon och Nils-Erik hade ju haft vänner och kolleger över hela världen, och det är ju inte lätt att till exempel ta sig från Nya Zeeland till Finland bara för en begravning. Den digitala lösningen var därför tacknämlig och idealisk.

Det sjöngs inga psalmer, utan i stället framförde en ung damkvartett desto lämpligare hymner, två traditionella psalmer och en mera avancerad komposition till sist, som de alla framförde kristallrent och utantill. De närmast sörjande och närvarande utgjorde ett knappt tjugotal personer. Även vädret var idealiskt.

När en person vid så hög ålder går bort uppstår det alltid problematik i synnerhet för prästen att göra henne rättvisa efter hennes långa liv, då det aldrig kommer mycket folk till en sådan begravning och de som kommer vanligen är av samma generation och mer eller mindre handikappade, vanligen glömska även de, varför det är mycket svårt att rekonstruera ett så långt liv och få grepp om det.

Emellertid kommer man ihåg vad Tua själv berättade, och åtminstone det kan man ta fasta på. Som flicka utmärkte hon sig med att älska att gå i skolan, när hon inte fick gå i skolan längtade hon tillbaka efter att få sitta i skolbänken och lära sig mera, och hon blev ju sedan själv lärarinna i sitt yrkesliv.

Hon hörde till den generation som nödgades uppleva både Vinterkriget och Fortsättningskriget i den känsligaste åldern, Finland nödgades ju utkämpa två krig mot Stalins Sovjetunion 1939-45, och även om hon aldrig för mig vidrörde de upplevelserna själv, berättade Helga ("Heja", hennes mor,) att hon brukade ta med sig sina två flickor till fronten för att där med dem underhålla soldaterna med shower och *chapeau claque*, dansnummer och dylikt, vilket torde ha varit utomordentligt inspirerande för soldaterna, då båda flickorna var unga och vackra och blonda. De uppträdde även bakom linjerna i Fjärrkarelen och träffade där Ulf Segerstråle, son och konstnär liksom fadern Lennart Segerstråle, strax innan han försvann på ett spaningsuppdrag och förblev ett ouppklarat mysterium ända fram till 50 år senare.

Hon och min morbror hörde till samma ungdomsgäng som brukade hålla till på Sandö på somrarna, där hon brukade stå för hushållet i Sandöbolagets gäststuga.

Min morbror, sångare liksom sin far och min far, utbildade sig till skeppsbyggnadsingenjör efter kriget och praktiserade på Götaverken i Göteborg, och 1949 gifte de sig. Min kusin föddes året därefter. Under dessa somrar var vi alla tillsammans på Virhamn, familjens sommarställe sedan 1923, tills min far fick tjänst som chef för Finland-Sydamerikalinjen i Buenos Aires, vilket nödvändiggjorde vår emigration dit. Två år senare 1954 fick vi mottaga chockbeskedet att Gutti och Tua hade separerat. Min mor kunde aldrig förstå det eller acceptera det.

Detta medförde Tuas svåraste provningstid. Som hemmafru hade hon inte behövt arbeta, men nu måste hon skola sig till lärarinna för att försörja sig och sin son, medan Gutti försvann till havs för att slutligen landa i Canada. Hon berättade för mig att hon aldrig hade kunnat sluta grubbla över hans vandringar. Lyckligtvis fann hon ett betryggande stöd i Nils-Erik Enkvist, blivande professor, och de gifte sig 1956. Han blev som en ny far för hennes son, som snart även fick sina två första syskon.

Jag träffade henne för första gången hos hennes klasskamrat Erica och Göran Westerlund under den svåra provningstiden och fattade genast en oändlig sympati för hennes person, som aldrig avtog under de följande 65 åren, och den delades av alla i min familj – hon var från början min närmaste brors gudmor.

En musikers bekännelser

Alla musiker lider av en stor olycklig kärlek, som överväldigar och dominerar hela deras liv och som framför allt fyller det med kriser, och det är den olyckliga kärleken till musiken. Den är som ett äktenskap som är kompromisslöst, det är omöjligt att skilja sig, fastän många försöker, och när de tror sig ha lyckats ändå måste konstatera att de aldrig kan bli av med den, det är en skärseld på livstid och kanske för evigt, – och det är bara att acceptera den och göra det bästa av saken.

Varför är det då en olycklig kärlek, när så många icke-musiker menar att den måste vara lycklig? Det är den frågan som här tyvärr måste belysas genom en omfattande och pinsam för att inte säga plågsam obduktion.

Det är bara att försöka genomskåda sig själv som musiker. Det första som måste konstateras är, att jag borde aldrig ha blivit musiker. De flesta musiker måste finna denna slutsats som ofrånkomlig någon gång i sina liv. Sedan fylls deras liv med argument för denna grundläggande slutsats som aldrig slutar att växa, tills de till slut storknar under den, och då kommer den stora frågan: Varför fortsätter de ändå? Svaret ligger i själva musiken.

En av mina pianoelever sade en gång, att musiken var lika vanebildande och förödande i sitt beroendeframkallande som narkotika. Beethoven definierade en gång sig själv som "Bacchus, som bereder människorna en bestående berusning", medan det aldrig framgick om han menade, att detta skulle vara människorna till nytta och behag eller till vanebildande självbedrägliga illusioner och bestående beroende. Kanske han inbegrep alla fyra.

I varje fall, för det första, så började jag alltför sent. Jag var redan 11 när jag började befatta mig med pianoinstrumentet och fick min första pianolektion vid 12. Så sent får inte en musiker börja, och det kan aldrig bli något underbarn av honom, vilket skulle vara den bästa starten och den kanske enda säkra starten för en musiker. Min pianolärare var en misslyckad pianist som övergått till professionell pianopedagogik. Detta är fallet med många aspirerande pianister, – se filmen "Madame Prohaska" med Shirley McLaine, en mycket belysande film om en

pianopedagog och pianists tragedi. Min pianolärare var synnerligen kvalificerad som pianist, men hennes karriär hade strandat på att hon var så ful. När hon gav konsert mobbades hon av andra musiker och hånades för sin fulhet – Guido Vecchi har vittnat om hur grymma hennes kolleger var mot henne, bara för hennes utseendes skull. En kvinnlig pianist skall ju åtminstone helst vara vacker och *får* nästan inte ha utseendet emot sig. Om hon har det är det liksom kört från början.

Som pianopedagog var hon synnerligen kvalificerad när det gäller barn, men jag kunde senare konstatera hennes fatala brister som pedagog. Hon upptäckte till exempel aldrig att jag aldrig kunde läsa två noter samtidigt, och att jag missade basklavens olikhet från diskantklaven från början, över huvud taget förstod hon aldrig att min notläsning behövde åtgärdas, men för mig som barn var hon ändå utomordentligt bra och vägledande, och under de första åren gjorde jag utomordentliga framsteg fram till det kritiska momentet vid elevuppvisningen 1965, när jag var 13. Jag hade gått från klarhet till klarhet hela vägen även om jag hela tiden lärt mig allting utantill för att slippa mitt problem med notläsning, och då i maj 1965 gjorde jag bländande ifrån mig med en vals av Chopin. Men efter det framförandet kunde jag inte spela den valsen mera. Något hade hänt med högerhanden.

Frågan är om jag borde ha avbrutit min pianistiska strävan där. Hade jag gjort det hade jag utan tvekan sluppit många umbäranden. Men min pianolärare kunde inte förstå problemet och motsatte sig varje tanke på avbrott och hävdade med bestämdhet, att mitt anslag var unikt i sin mjuka känslighet och innebar en förpliktelse – även om jag spelade fel ibland så var det ändå alltid riktig och levande musik. Hon var ändå auktoriteten.

Problemet med högerhanden har förföljt mig sedan dess, och först på senare år har problemet kunnat förstås, åtminstone fysiologiskt. Det var den svenska skolreformens fel. Med Olof Palme som skolminister tvångsinfördes enhetsskolan, och hösten 1964 inleddes högstadiet (före detta realskolan, numera klass 7) med nya skolförordningar – man fick inte längre ha skolböcker i skolbänken, utan man måste varje dag själv ta med sig hemifrån alla skolböcker som behövdes för dagens alla lektionstimmar. Denna last kunde bli tung, jag hade en knapp timmes väg med buss och spårvagn till skolan, långa sträckor måste skolväskan bäras, och då högerhanden var kraftigare bar jag väskan i den handen, vilket gjorde ont. Därmed uppkom det troligen slitningar i högerhandens vävnader som gav bestående men, som först manifesterade sig knappt ett år senare, då nödvändigheten att bära tunga skolböcker varje dag till skolan var en kontinuerlig pina som aldrig tog slut.

Målarkonstnärer är välbekanta med nödvändigheten att aldrig utsätta den skapande handen för exempelvis tunga kappsäckar och annat som kan vara tungt att bära, då därmed handens känslighet kan skadas och dess finmekanik i framför allt fingrarna kan rubbas. Som barn kunde jag inte ana denna fara, och ingen annan såg den heller.

Detta medförde framför allt en osäkerhet, som medförde en kronisk extrem motvilja mot att uppträda, då jag inte ville att andra skulle höra när jag spelade fel. Vid elevuppvisningen 1966 framförde jag dock Chopins preludium nr. 17 och Franz Liszts "Liebestraum" något osäkert men tämligen felfritt liksom Rachmaninovs preludium 1967. Sedan ville jag inte längre fortsätta ta pianolektioner, jag trivdes framför allt inte med Debussy för hans diffusa strukturer och taktlöshet eller den moderna musiken, ("När hon spelar Ravel är det omöjligt att höra om hon spelar rätt eller fel,") men huvudanledningen var att jag ville satsa på att komponera själv. Ändå behöll jag troget kontakten med Estrid Lindroos, hon var alltid villig att

fortsätta ge mig lektioner även gratis, alltid när jag gjort någon ny instudering insisterade jag på att få spela upp för henne, och 1969 berömde hon min tolkning av Chopins fjärde ballad. Min egen tredje ballad kunde hon uppskatta 1970, medan hon inte var imponerad av den sjunde 1973. Fastän jag nödgades flytta hemifrån och periodvis var utan piano på grund av vidare flyttningar fortsatte jag göra nya instuderingar som jag spelade upp för henne, i synnerhet Schubert och Schumann, men Chopin var min huvudsakliga läromästare, som inte ens Beethoven har kunnat konkurrera med.

Genom mitt engagemang i kyrkomusiken i Katolska Kyrkan 1973 väcktes mitt intresse för orgeln, och jag rådgjorde med Estrid Lindroos om att jag eventuellt skulle satsa på att bli kyrkorganist. Emellertid stördes mina universitetsstudier av högskolereformen, det blev därför inte nya kurser där, och 1977 uppenbarade sig möjligheten att avlösa organisten Eric Wreding i Katolska Kyrkan, en utmaning som jag omfattade med entusiasm. Det var bara att lära sig ett nytt instrument som ändå hade samma klaviatur som pianot och hur många utländska psalmrepertoarer som helst, men det gick bra, som organist i Katolska Kyrkan spelade jag aldrig något fel, och min sångröst var allmänt uppskattad. Tjänsten krävde mycket arbete, utom högmässor och vanliga mässor gällde det att tjänstgöra vid nationella minoriteters mässor på ungerska, polska, italienska, tjeckiska, kroatiska, slovenska och en mässa på latin den sista söndagen i varje månad som hade fem söndagar. Där började problemen.

Latinet var ju kyrkomusikens modersmål, all katolsk liturgi hade varit på latin fram till 1962, efter vilket årtal genom det Andra Vatikankonciliet latinet plötsligt hade satts på undantag och över hela världen ersatts med folkspråket, varvid hela den katolska kyrkomusikhistorien körts över och begravts levande. Som något av en protest mot detta hade jag komponerat en mässa på latin som inövats med kören för ett planerat framförande till jul, och allt gick bra och musiken gillades, men plötsligt kort före jul förbjöds denna mässa som alltså skulle begravas levande med all annan latinsk kyrkomusik. Det bara var så. Detta var naturligtvis svårt att acceptera med tanke på vilket arbete som lagts ner på den under en hel säsong, och jag inlade en protest. Vilken organist hade inte under sådana omständigheter gjort det samma?

Kyrkoherde Zielinski försökte trösta mig med förslaget att den kunde framföras någon annan gång i stället, vilket jag tog fasta på och därför insisterade på dess framförande någon gång över huvud taget, vilket tydligen vållade irritation i längden, så att jag söndagen den 4 juni, den sista söndagen före semestern efter högmässan fick mottaga ett avsked på grått papper.

Detta var en personlig katastrof för mig och visade sig bli det även för honom, för ett halvår senare upphörde han att vara präst efter att nervsammanbrott när det uppdagats att han haft ett kontinuerligt förhållande med en frånskild kvinna med barn. Det blev en oerhörd skandal som väckte uppmärksamhet även i Stockholm, och han bytte sedermera namn.

Situationen försvårades ytterligare genom att jag placerat mitt piano i kyrkan och i och med avskedet fråntagits nyckel och varje möjlighet till tillgång till både piano och orgel, som jag dessutom senare blev bostadslös.

Ändå blev det de följande åren som såg mina starkaste musikaliska ansträngningar, då min repertoar även kom att omfatta Bach, Händel, Mozart, Beethoven, Brahms och Sibelius. Och 1981 erbjöds jag tjänsten som organist i synagogan.

Detta var en helt ny värld och musik för mig, och jag älskade den från början. Den judiska gudstjänsten leds av en kantor som sjunger hela vägen, och organistens

uppgift är att ackompanjera honom och leda kören, då gudstjänsten mest är som en dialog mellan kantorn och kören. Kantorn i fråga var ungraren Laszlo Pasztor, en utomordentligt älskvärd och kunnig person, och samarbetet med honom under de följande två åren var en oavbruten njutning. Men han fick en bättre tjänst i Berlin och försvann, och församlingen fick en rabbin som inte ville ha orgelmusik. Där började nya problem.

1986 blev ju ett tämligen dramatiskt år. I februari gick Olof Palme ur tiden, och i april bombade Reagan Libyen i ett avsiktligt försök att förrinta överste Khadaffi. Jag hade förgäves försökt få min lön i synagogan höjd till skälig nivå, från 1500 till 2000 i månaden, men ordföranden hade vägrat gå med på en höjning. Påskfirandet detta år drog ut över nio dagar, och under den avslutande gudstjänsten den 8 maj tog sig rabbinen före att i predikan under pågående gudstjänst försvara Reagans bombningar av Libyen. Det kände jag som en signal till uppbrott, och jag sade upp mig följande dag efter 56 månaders tjänst. Sedan fick församlingen ständigt fortsatta problem med rabbinen tills han försvann.

En annan kris inträffade under sommaren 1989 i Finland. Min bästa vän därstädes, guldsmeden Berndt Lindholm i Borgå, hade organiserat en utomhuskonsert med mig vid pianot den 12 augusti, och cyklandes på väg till den konserten blev jag prejad av en bil ner i diket och bröt nyckelbenet. Dit for den konserten.

Berndt Lindholm, 1946-89

Det blev något av en brytningspunkt, det inledde mitt resande då jag inte kunde arbeta mera med musiken på ett tag, och på nyårsafton avled Berndt 43 år gammal efter ett otroligt beundransvärt liv som handikappad efter en bilolycka som barn med bara en njure. Ingen hade uppmuntrat mig som musiker så mycket som han, och förlusten av honom var den totala personliga katastrofen.

Jag brukade då spela offentligt i små sammanhang på söndagar för Röda Korset på Vasagatan, engagerad av Lilian Arvidsson, en gång glad Ernst Rolf-flicka som turnerat med honom i Egypten och inlett en filmkarriär under namnet Lilian Bendix, och 1992 reste jag själv till Egypten. Lilian var redan gammal sedan gammalt, hon hade varit bästa vän med min mor i katolska församlingen, och när hon inte längre kunde hålla i söndagsöppet på Röda Korset och de gjorde sig av med pianot och flyttade sina lokaler till en källare i Annedal, hade jag ingenting att göra där längre.

1991 fick jag pension efter sju års magsår till följd av Skatteverkets trakasserier efter en skönstaxering grundad på ett misstag, (Sibelius fick sin statspension av tsaren vid 32,) jag var 40 år och kunde börja resa på allvar. Ändå kunde jag samtidigt hålla på med både musiken och den litterära verksamheten, och min anspråkslösa kulturtidskrift inleddes efter den första Indienresan till advent 1992. Den har snart tillryggalagt 28 år med snart 290 nummer och har alltid handlat om musik utom film och litteratur.

2004 hände det att ett långfinger blev strimlat av en gräsklippare, men det var bara att konstatera, att fingret kunde bli användbart igen, och när jag satte mig vid pianot efter 70 dagars konvalescens kunde jag utan svårighet fortfarande spela hela Waldsteinsonaten utantill.

På tal om mitt utantillspelande, hade jag under resan till Italien 1973 då haft med mig noterna till mina ballader, som framgångsrikt presenterades och framfördes där. Den ganska nyligen komponerade sjunde balladen kunde jag inte utantill då ännu, men i Italien blev originalnoterna stulna. Då visade det sig lyckligtvis, att jag plötsligt kunde spela den sjunde balladen utantill, och den kunde rekonstrueras utan svårighet.

Ett nytt problem blev det tilltagande besväret med artros i fingerlederna, som med tiden blev ganska plågsamt. Jag hade alltid gjort bandinspelningar, men från 2010 satsades det hårt på dessa, och de gjordes småningom digitalt med assistans av den professionella studiomästaren Michael Thorén i Gårda, gift med en italienska. Våren 2013 gjordes en kraftansträngning till en komplett upptagning av all min musik digitalt under svåra artrosplågor, men projektet lyckades. Vis av erfarenheten efter mitt strimlade finger 2004, som jag mest lyckats reparera genom oavbrutna massageövningar, tillämpade jag även nu oförtröttligt massagemetoden, och *hast du mir gesehen!* Våren 2019 var artrosbesvären spårlöst försvunna, och jag kunde satsa på en ny komplett musikinspelning utan sådana besvär. Men den dåliga högerhanden gjorde sig desto mera ständigt mera påmind, och jag blev tvungen att mer och mer krympa ner min repertoar.

Till detta kroppsliga besvär kom även det förunderliga fenomenet med krympande händer. Hela kroppen krympte ju med åldern, jag hade tappat två centimeter av min kroppslängd, och denna krympning började även kännas av i händerna, så att jag snart inte längre kunde ta en nona (omfatta nio tangenter).

Där står vi idag. Med kroppen krymper även min repertoar obönhörligt mer och mer, medan jag ändå försöker hålla takten och spela minst en och en halv timme varje dag, men komponerandet har nästan helt gått i träda kanske för gott, men all den färdiga musiken finns inspelad och bevarad och även publicerad på nätet på YouTube, medan endast min orgelmusik gått förlorad – ingenting kunde rädda den

när jag blev utkastad från katolska kyrkan 1978 direkt efter att ha fullbordat min Toccatoliktande första Passacaglia, som dock även kan spelas arrangerad för piano, vilket jag gör varje dag.

Politiskt ställningstagande

”Det enda vettiga och korrekta politiska ställningstagandet är det totala avståndstagandet från all politik.”

Denna utsaga aktualiseras minsann när man närmare studerar diktatorerna och vad de håller på med. En av dem är Erdogan i Turkiet, som hålls om ryggen av Putin och som mer och mer avlägsnar sig från EU och Europa för att i stället binda sig närmare Iran och islamsk fundamentalism – det är ett känt faktum att han hjälpte och fortfarande hjälper IS på olika håll i världen.

För fyra år sedan förekom det ett kupp försök mot honom från militärernas sida, men detta kupp försök var lika skumt som Estoniahaveriet, Palmemordet och 9/11-problematiken. Enligt en norsk dokumentär framstår hela det kaotiska händelseförloppet under natten till den 16 juli 2016 som fullständigt oförklarligt och irrationellt, medan den enda som gagnades av incidenten var president Erdogan själv. Allting tyder på att han i själva verket iscensatte hela förloppet för att skaffa sig mandat till att sätta dit alla sina motståndare, som sedan dess har fängslats i hundratusental om de inte tvingats fly ur landet. Han har helt enkelt precis som profeten Muhammed själv kommit på att han kan använda islam till att hålla folket i schack, förtrycka dem och göra vad han vill med dem, i den religiösa ofelbarhetens namn och dess monopol på folkets indoktrinering. Det är i själva verket ingenting annat än ett slaveri och primitiv feodalism och livegenskap, som Erdogan genomfört med islam som medel och instrument, åberopande profetens ofelbara auktoritet.

Ahasverus annaler, del 199: Dödstruppen

”Jag var tjugo när det första världskriget bröt ut och nödgades följa med i hur en värld som var vacker och god söndersmulades genom galna politikernas bärsärkarraseri för ingenting. Ett skott i Sarajevo sköt all världens vett åt helvete och gjorde hela världen galen, men det hade aldrig behövt hända om inte världen låtit sig drivas från vettet. Ingen politiker, ingen kejsare, ingen världsfilosof, ingen ledande personlighet någonstans verkade ens reagera utan bara fann sig i vad de resignerade inför som något av det ofrånkomliga. Tyske kejsaren skyllde på sina generaler, det gjorde även tsaren på sina, medan Österrike, som var den som hade kunnat avvärja kriget i tid, gav Serbien skulden, som bara var ett oskyldigt Balkanland, och startade krig med ursäkten att Serbien hade startat det. Det var som när Sovjetunionen angrep Finland, både första och andra gången, skyllandes på motiveringen att det var det lilla vintriga försvarslösa Finland, världens yngsta demokrati, som hade börjat det. Nej, politiker är alltid galna och har alltid varit det, och det är därför de blir politiker. Det är makten och girigheten som berusar dem och gör dem besatta av storhetsvansinne från början, och så har det alltid varit. Därför är det enda vettiga och korrekta politiska ställningstagandet någonsin att helt enkelt ta avstånd från allt politik över huvud taget.

Och denna sköna nya värld av ruiner, denna värld av *les beaux restes*, som minsann inte var så vackra utan mest bara avskräckande, måste man leva i, mogna i,

göra karriär i och tvinga sig till ett liv i. Man måste som tänkande människa vara fullkomligt ovillig från början.

Är det då att förundra sig över att jag blev en så cynisk och omänsklig författare? Jag helt enkelt kunde inte ha någon medkänsla för människorna – jag fann dem vedervärdiga och omöjliga som monster. De hade förstört sin egen värld och fortsatte förstöra den med att föröka sig som råttor och förtära den genom utrotning av allt levande liv och förgifta den med sina avfallsprodukter. För mig hade människan blivit till något mycket värre än en ren skadeinsekt och nästan värre än alla världens gräshoppsvärmare.

Därför har jag kommit fram till mitt beslut, inte på grund av min dödliga sjukdom, utan mitt beslut är helt sakligt humanistiskt. Felet med mig var att jag var för intelligent för mitt eget bästa, och det måste jag ta konsekvenserna av. Jag genomskådade världen och såg vart den var på väg och försökte utläsa vad konsekvenserna av dess sjuka utveckling kunde bli, och jag hoppas innerligt att både mina och George Orwells omänskliga framtidsvisioner inte slår in utan bara blir lika absurda hypoteser som H.G.Wells omänskliga science fiction-spekulationer, men vi får se, det vill säga, den som lever får se, jag ämnar inte göra det.”

”Menar ni att ni är inställd på självmord?”

”Ja. Jag anser att det är det enda förnuftiga.”

”Det var därför jag ville träffa er. Jag fick veta om er dödliga sjukdom och ville därför ta chansen att höra era synpunkter på världen och historien innan det var för sent.”

”Vad vill ni veta?”

”Det finns ju ett antal berömda författare som begått självmord i vårt århundrade, framför allt Stefan Zweig och Ernest Hemingway.”

”Stefan Zweig gav upp inför de hopplösa utsikterna av kriget från Brasiliens horisont när Singapore fallit för japanerna och hade en hustru som var villig att följa honom. Ernest Hemingway hade fått sin hjärna kvaddad av sina psykiatriker efter att han nedlåt sig till att bli inlagd på Mayokliniken och där genom elchocker förlorat så mycket av sitt minne att han inte kunde arbeta längre. Han ville helt enkelt inte vara med längre när han inte längre kunde arbeta. Då hade Stefan Zweig mer att leva för, då han faktiskt förutsåg att kriget skulle komma att vända, och hans självmord kan därför ges en viss profetisk och mystisk innebörd, medan Hemingway minst av allt var någon mystiker. Med mig föreligger det helt andra premisser. Jag är dödligt sjuk i strupcancer och kan inte kureras, utan besvären och plågorna kommer oavslutligt att bara förvärras så länge jag envisas med att krampaktigt hålla fast vid livet, som de flesta gör och vilket är helt naturligt. Då vill jag hellre avsluta mitt liv på ett sätt som kan ge mig någonting, och därmed aktualiseras också för mig de mystiska aspekterna på Stefan Zweigs död.”

”Vad har ni för planer?”

”Euthanasi på ett så intressant och spännande sätt som möjligt.”

”Vad tänker ni på?”

”Vi är ju maktlösa inför verkligheten. Det är bara att konstatera. Inte alla politiker är maktlösa inför verkligheten, men de har då nästan alltid missbrukat sin makt och sitt inflytande till att förvärra den. Man är nästan böjd för att konstatera att det är så ödet fungerar.

Men om man då inte kan göra annat än resignera inför verkligheten kan man åtminstone göra det på ett så givande sätt som möjligt. De flesta som finner verklighetsflykt en nödvändighet sätter flykten i system genom alkoholism eller droger, och ni känner ju till att jag själv också experimenterat med meskalin. Jag har

inte haft någon anledning att fördöma, ångra eller ta avstånd från sådana experiment. Själen är trots allt mera intressant och spännande än kroppen, och om man då genom exotiska hjälpmetoder kan få bättre insikt och kontakt med själen än rent fysiskt med kroppen, så kan det inte uteslutas att detta kunde vara uppbyggligt. Det har alltid funnits initierade människor som kunnat uppleva sig själva utanför kroppen och då fått helt andra insikter i livet än rent fysiskt. Kan man då dessutom få distans till sig själv är det ännu mera lovvärt, då de flesta är sjukligt överupptagna av sig själva. Det är inget fel på självdistans, utan det är enbart positivt och hälsosamt – ingenting kunde vara mera själsligt hälsosamt. Det var i en sådan strävan jag prövade meskalin, och självaste doktor Sigmund Freud var ju inne på liknande experiment.

Under kriget lyckades en läkare i Schweiz framställa en ny drog mot schizofreni som han prövade på sig själv först av allt och som gav honom utomordentliga vinningar. Det var oavsiktligt, denna drog, som är helt syntetisk, råkade komma till genom ett misstag, men den har sedan dess framgångsrikt fortsatt att prövas terapeutiskt inom psykiatrin. Den är effektivare än meskalin, den bjuder på utomordentliga trippar, man kan få överväldigande insikter i sitt eget undermedvetna, om man dock måste handskas ytterst försiktigt med den, då vissa läkare betecknar dess verkningar som en atombomb i hjärnan. Den vill jag pröva innan jag dör och helst dö under flykten i en sådan tripp."

"Vad är det för en drog?"

"Den går under beteckningen LSD, och jag har vidtagit noggranna förberedelser för dess begående. Min hustru är med på saken och kommer att distribuera den

intravenöst i två omgångar, och har jag tur kommer jag aldrig att vakna igen efter den andra.”

”Ni ämnar alltså begå överlagt självmord med en dödlig drog som medel. Är det inte ändå en smula fejt att sålunda uppge det ansvar man ändå har som levande människa, då vi väl alla delar ansvaret för allt liv med att över huvud taget leva?”

”Min vän, jag är 69 år och döende i en plågsam cancer, som ingenting annat kan rädda mig ifrån. Vill ni missunna mig nöjet att försöka fira min avresa?”

Det var den 22 november 1963 som han genomförde trippen med sin hustrus assistans, och det gick som han hade hoppats: han kunde aldrig komma tillbaka och berätta om sina upplevelser.

Det märkvärdigaste var dock emellertid att samtidigt sköts president Kennedy, och samma dag avled även C.S.Lewis, den kristne populära författaren bakom de barnliga Narniaromanerna, mycket naivare än Tolkien som låg många hästlängder före både litterärt, i kunskap och i fantasi.

Naturligtvis kan dessa tre dödsfall samma dag inte på något sätt sättas i samband med varandra, men Aldous Huxley hade ju faktiskt talat om de mystiska aspekterna på Stefan Zweigs självmord, som ägde rum precis före strömkantringen i det andra världskriget, varför sådana mystiska aspekter på Aldous Huxleys och president Kennedys bortfall samma dag inte heller kan bortförklaras som helt irrelevanta.

Några milstenar, oktober 2020.

- 1 Walter Matthau 100 år.
- 6 Jenny Lind 200 år.
125 år sedan Sir Henry Woods promenadkonserter inleddes i London.
- 9 John Lennon 80 år (mördad vid 40).
- 12 Robert E. Lee 150 år.
- 14 Cliff Richard 80 år.
- 15 Mario Puzo 100 år.
- 19 Michael Gambon 80 år.
- 23 Pelé 80 år (Edson Arantes do Nascimento).
- 31 Dick Francis 100 år.

Filmrecensioner

En kvinnas ansikte / A Woman's Face 1938/1941

En kvinnas omvandling från monster till helgon genom att få ett nytt ansikte

Det har sagts att denna version inte är olik den amerikanska versionen tre år senare, men det är inte sant. Det är bara grundstrukturen och skelettet i storyn som är identiska. Den svenska originalversionen med Ingrid Bergman har en helt annan karaktär än Joan Crawford's version. Dessa olika versioner kompletterar faktiskt varandra just genom sina olikheter, och båda har fördelar som den andra saknar. George Cukors senare regi är mera effektiv och professionell, medan den svenska versionen är mera formell och nästan dokumentär i sin prosaiska rakt-upp-och-ner-

skildring. I den svenska förekommer det inget mord och ingen mordrättegång och ingen skurk som Conrad Veidt, medan den svenska skurken (Georg Rydeberg) snarare är en amatör vars intriger strandar genom ren otur. Den amerikanska versionen har en mera utvecklade dramaturgi, det är ett skickligare manus, medan den svenska versionen mera noggrant följer den franska originalromanen. De flesta föredrar dock Ingrid Bergman mot den mera imposanta Joan Crawford. Bergman ger en mycket personlig nyans till sin karaktär genom den totala omvändelsen från hänsynslös kallblodig gangster till en mycket öm och känslös moderlighet. Detta kan anses som föga övertygande, men det är själva kärnan i dramat: en kvinnas karaktär förändras i grunden med att för första gången i sitt liv få ett ansikte som hon kan med att visa efter att dittills ha varit ett monster av vanskaphet. Även doktors roll är mera intressant i den svenska versionen (Anders Ek) som kanske utgör den mest gedigna karaktären av alla, som slutligen ger sig av för att arbeta med välgörenhet för Röda Korset i Kina, vilket ger filmen ett helt annat slut än Hollywoodversionen. Kort sagt, båda versionerna är av bestående värde som psykologiskt ovärderligt intressanta, då både Joan Crawford och Ingrid Bergman lyckas berika dessa roller nästan mer än alla sina andra.

Vingar över Malta (The Malta Story, Brian Desmond Hirst 1953)

Skildringen av en av det andra världskrigets svåraste kriser och slag, som nästan kommit helt i skymundan.

När jag såg den här filmen för 52 år sedan var jag inte mycket imponerad av vad jag upplevde som en ganska ytlig krigsskildring av mest bara bombanfall och eldsvådor och helvetet som en civilbefolkning måste uthärda, men filmen är mycket mer än bara en krigsmelodram, då dess karaktär är mycket dokumentär – den ger en mycket klar och överskådlig bild av en av de mest kritiska brytningspunkterna i kriget, då Rommel mycket väl kunde ha segrat vid El Alamein om inte de brittiska bombpiloterna på Malta hade lyckats hitta och förstöra de tyska konvojer som skeppade hans bränsle mot Egypten. Det kan till och med ha varit avgörande för kriget, och åtminstone utgjorde det en vändpunkt och kanske den allra första. Alec Guinness är med liksom en rad andra kända skådespelare, som Jack Hawkins, men den som fastnar i minnet är Flora Robson som den maltesiska modern med sitt blödande hjärta för sonen som begett sig till Italien för att strida på fel sida, och som sedan återkommer på ett spionuppdrag. Alla hennes scener är de dramatiskt mest viktiga i filmen. Dess kärlekshistoria är bara en utsmyckning, medan filmen huvudsakligen är en dokumentär skildring av hur Malta uthärdade en långvarig eldstorm, medan Flora Robson får fram alla de mänskliga komplikationerna i situationen med årtusenden av erfarenheter av hur stormakter alltid kämpat om Malta, som egentligen inte är mer än några ökenöar, som råkar befinna sig i det olyckliga geografiska läget, att de alltid måste bli martyrer för främmande makters ursinnigt förödande dragkamp.

Fyra måste dö (*No Man Is an Island*, Richard Goldstone 1962)

Hur man lär sig uppskatta att leva på fiskhuvuden

Filmens mest intressanta del är själva inledningen, när Tweed sitter på toppen av sitt berg och reflekterar: "Ingen människa är en helt enskild ö. Varje människa är en del av det stora hela. Varje människas död förminskar mig. Jag utgör en livsviktig del av hela mänskligheten." Han har verkligen tid på sig att fylla dagarna med de djupaste reflektioner under sina månader av isolering på toppen av en söderhavsö med ett idealiskt landskap omkring sig av gröna kullar och havet. Det är en märklig sannskildring från andra världskriget med mycket mänskliga element, och ett särskilt djupt intryck gör scenerna från spetälskesjukhuset. Det förekommer också romantik och krigsscener, medan endast japanerna skildras helt utan nyanser. Jeffrey Hunter är idealisk för huvudrollen, han var en mycket lovande filmstjärna som dog bara 42 år gammal, han var Jesus i Nicholas Rays "Konungarnas konung" och dog till följd av komplikationer vid operationer efter två hjärnblödningar. Filmen är utsökt vacker, och fastän den inte anses som Jeffrey Hunters bästa film, så kommer man alltid att minnas filmen för hans skull.

Sista utposten (*Go Tell the Spartans*, 1978)

Jordnära skildring av Vietnamkriget innan det egentligen blev känt.

Detta är den enda sanna filmen om Vietnamkriget som jag har sett. Den visar kriget som det var innan det eskalerade till orimliga proportioner och ger en mycket sann bild av naturen i de komplikationer som gjorde kriget till det största moraliska nederlaget i Amerikas historia. Burt Lancaster var 65 när han gjorde filmen men visar sig ännu helt som sig själv i sin fulla kraft, om han dock inte kan dölja sina ärr och fåror. Ted Post utmärkte sig vanligen som en pålitlig och kompetent regissör, och detta är kanske hans bästa film. De andra skådespelarna är också alldeles utmärkta, ingen Rambo eller Curtz eller några Plutonmonster här utan bara mycket sårbara män med svagheter som de dukar under för, särskilt Jonathan Goldsmith som sergeant Oleonowski, medan man lär sig älska Evan Kim (Cowboy) som den som förstår sin fiende. Craig Wasson gör också ett starkt intryck som gröngölingen vars humanism utsätts för en hård skolning genom grymma erfarenheter, men det är själva dramat som är huvudsaken här som ger ett mycket övertygande intryck av verklighetstrogenhet. Titeln "*Go Tell the Spartans*" är skylten på en fransk begravningsplats med 302 gravar som är ett citat från det antika grekiska slaget vid Thermopylae, där alla 300 kämparna stupade på sin post. Det är ett stort naturalistiskt filmepos som ställer nästan alla andra Vietnamfilmer i skuggan inte genom någon härlighet utan bara genom sin fullständiga uppriktighet.

Pärulan (La perla, Mexico 1947)

Cinematografiskt mästerverk, men den grymmaste tänkbara historia

Genom pärlans ankomst verkar alla förändras radikalt till monster av girighet, utom huvudpersonerna, fiskaren, hans hustru och deras nyfödda barn, som i stället nödgas bli flyktingar och blir offer. Det är en sorts girighetens anatomi med ett överväldigande moraliskt budskap, att rikedom måste leda till girighet, kriminalitet, omänsklighet, ensamhet och döden. Det måste ju inte vara så, men i denna historia av John Steinbeck blir det obönhörligt så i hopplös förtvivlan utan några överlevande illusioner. När pärlan kommer in i deras liv börjar de drömma om alla möjligheter dess rikedom kan innebära, och det blir fest i hela byn, då alla dess fattiga invånare fröjdas med fiskaren åt hans lycka, men det finns alltid opportunisterna, och inför chansen att göra sig en betydande hacka skyr de inga medel och försakar alla mänskliga värderingar för sin girighets skull. Den enda lösningen på problemet tycks vara att återvända till armodet. John Steinbecks korta roman är en grym studie i den vanliga människans svaghet, vad som saknas här är någon sorts klokhet hos någon av alla de berörda, fiskaren har inte någon vän han kan förtro sig åt och rådgöra med, och den enda som hjälper honom blir skjuten för det. Det är omöjligt att inte komma med invändningar mot en sådan hopplöst mörk och ödslig uppgörelse med den mänskliga naturen, då det alltid måste finnas alternativ. Ingenting är absolut nattsvart, och fastän fiskaren och hans hustru överlever sin svåra korsvägs dödliga grymhet, så måste det ändå finnas ett nytt liv för dem efteråt.

Att fotografera älvor (Photographing Fairies, Nick Willing 1997)

Den dödliga faran och underbarheten i att spekulera i det okända.

Charles Castle förlorar sin fru i en glaciärspricka på deras bröllopsresa i Alperna, och han kommer aldrig över det. Han kommer i kontakt med möjligheten att nå "den andra sidan" genom några kontakter inom teosofin, där en av medlemmarna är Conan Doyle, och därmed står vi på tröskeln till den underbara fantasivärlden av spekulationer, magi och parapsykologiska möjligheter. Två små flickor som umgås med älvorna ger honom en länk till naturens magi och verklig erfarenhet (genom en oidentifierad hallucinogen drog i form av små vita blommor) av älvorna, och då han är en professionell fotograf fastnar han i en strävan efter att faktiskt kunna fotografera älvor. Hela historien är en ren fabrikation, vilken icke desto mindre skulle kunna vara lika sann som vilken som helst av Conan Doyles historier, som alla konstant rör sig i gränslandet mellan fantasi och verklighet, då fantasier gestaltas realistiskt som en verklighet, men detta är framför allt en mycket romantisk film, utsökt vackert fotograferad och med framstående skådespelare – Toby Stephens i huvudrollen är den bästa Rochester jag har sett (i "Jane Eyre"), och det är en vacker historia, då huvudtemat i själva verket är odödlig kärlek, då fotografens ohejdbara strävan är att på vilket sätt som helst återfinna sin förlorade kärlek och kontakten med henne – vilket han slutligen lyckas med.

Eldfågeln (1952)

Operamässiga intriger inom baletten

Hasse Ekman gjorde mångahanda filmer av allsköns slag av mycket varierande kvalitet och sorter, men den här torde vara hans mest udda och ovanliga, för det hade knappast gjorts någon svensk balettfilm tidigare, medan här framför allt kvalitén på balettscenerna är suverän. Det förekommer två baletter i filmen, en i början och en som utgör finalen, som är själva baletten "Eldfågeln" i praktfull iscensättning och kostymer och regi, som måste ge associationer till den yppersta balettfilmen av alla, Powells och Pressburgers "De röda skorna". Huvudrollen här är den framstående ballerinan Ellen Rasch, som inte bara dansar som en ängel men som dessutom spelar bra och är överväldigande vacker. Naturligtvis faller den store operadivane Tito Gobbi för henne, medan det är svårt att förstå vad hon faller för hos honom utom rösten, som han excellerar i genom några förnämliga arior. Det förekommer även en rivalballerina spelad av Eva Henning, som avundas Ellen Rasch och hennes konst och vidtar åtgärder för dra ner henne, med dåligt resultat för båda två. Icke desto mindre är filmen sensationell för vad den är och för att den är svensk, ingen tung och dyster Ingmar Bergman här utan snarare motsatsen, och ett måste för alla som kan njuta av klassisk ballett på film.

Farlig hamn (*Le mura di Malapaga*, René Clément 1949)

Kärlek bland ruinerna i gamla Genua efter kriget

Jean Gabin i en typisk roll kommer hemligen som fripassagerare på ett lastfartyg till Genua, en fransman på flykt från rättvisan och vad som visar sig ha varit ett fruktansvärt brott, där han möter den vackra skådespelerskan Isa Miranda som arbetar som barbiträde på en trattoria och tar hand om honom av ren barmhärtighet, men så småningom blir hon naturligtvis kär i honom. Hon har en dotter, och de trakasseras och förföljs av hennes tidigare make. Detta är ett typiskt *noir* kärleksdrama i de bombade ruinerna av Genua med bara en möjlig upplösning, men det blir åtminstone några vackra drömmar på vägen. Hennes dotter spelar en viktig roll genom hela filmen och verkar stundtals vara huvudpersonen, men det är Isa Miranda man kommer att komma ihåg för hennes skönhet och utmärkta skådespeleri. Man kan alltid lita på Jean Gabin, han gör alltid samma roll, men det mest imponerande cinematografiskt är iscensättningen i Genuas gamla hamnkvarter med dess ruiner efter kriget. Filmen påminner mycket om "Den tredje mannen" och andra sådana efterkrigsfilmer med känslös och intensiv atmosfär alltigenom, och denna film hade knappast kunnat göras mera utsökt i sin skönhet och neorealistiska stramhet. Man kan bara älska den från början till slut, och när slutet kommer blir det ingen överraskning, men liksom Isa Miranda och hennes dotter och Jean Gabin själv är det bara att acceptera det som något av ett alldeles naturligt och självklart ridåfall.

Frestelsens hamn (Temptation Harbour, Lance Comfort 1947)

Robert Newton hjälplöst men sympatiskt fast i klorna på sin egen svaghet

Detta är en typisk grå nästan dokumentär Georges Simenon-historia och mycket *noir* om mycket enkla och normala människor som grymt spelas ut av ödet i svåra prövningar. Det är en mycket annorlunda och ovanlig roll för Robert Newton, som klarar denna svåra roll med den äran. Simone Simon är lika bra, medan busen William Hartnell kommer med allt bråk och blir själv mest lidande av det. Historien är väldigt lik "Mannen som såg tågen gå förbi", och Robert Newtons karaktär är nära besläktad med Claude Rains i den fem år senare filmen, som var i färg, medan denna är mycket i svart och grått och mera i svart än med något ljus. Vad som höjer och förskönar denna beklagliga tillställning är den vackra musiken av Mischa Spoliansky, en oas av tröst i de betryckande svårigheterna; och Margaret Barton som dottern, filmens enda solstråle, upphör aldrig att stråla och blända med sin genuina älsklighet. Den trista historien är ändå på något sätt bräddad med poesi, för den förhållandevis känslan i filmen är en djup mänsklig medkänsla med ofrivilliga offer för ödets grymma lekar.

Livets lögn (I figli di nessuno, Raffaello Matarazzo 1951)

Drama i Carraras marmorbrott inklusive alla arbetarna och en familj

Problemet med den här filmen är att den ställer publiken på hårda uthärdningsprov. Den ena släggmässiga tragedin efter den andra är inte någonting som vem som helst kan överleva. Låt oss dock hålla oss till filmens verkliga kvaliteter, som är lika oförnekliga som de bästa filmerna av Visconti, Rossellini och Vittorio de Sica, fastän den här filmen inte har ett spår av humor att uppvisa. Det här är ingenting att skratta åt. Livet pressas till extrema ytterligheter, and filmens ram är villkoren för arbetare i Carraras marmorbrott, och nästan allting händer omkring detta vita stenbrott. När det gäller skådespelarna är kvaliteten absolut, särskilt hos Françoise Rosay som modern och Yvonne Sanson som offret för en av de grymmaste intriger som någonsin genomförts på film genom arbetarnas slavdrivare till uppsyningsman vid marmorbrottet. Amedeo Nazzari spelar den manliga huvudrollen och är absolut perfekt som greven och ägaren till marmorbrottet och gör ingenting fel, medan Enrico Olivieri stjal allas tillgivenhet som Bruno, nunnans son. Cinematografin är också framstående alltigenom med sin konsekvent dokumentära realism hela vägen, men det viktigaste här är filmens formella arkitektur. Den börjar från ingenting med en idyllisk romans och en typisk familjeintrig, medan den sedan långsamt men obönhörligt stegrar sig i ett upptornande drama med ständigt accelererande styrka i den tilltagande lavinen, med förödande konsekvenser för ett antal liv. Här förekommer också tystnadsplikts problematik: prästen som tar emot en döendes bikt får veta allt men säger ingenting, då han lyder under tystnadsplikten, men i vissa fall är det absolut nödvändigt att denna tystnadsplikt bryts, om samvetet kräver det. Detta är som ett grekiskt eller shakespeareskt ödesdrama, där människorna är hjälplösa mot omständigheternas makt som egentligen ingen kan hållas ansvarig för.

Jorden skälver (La terra trema, 1948)

Kanske den italienska neorealismens yttersta mästerverk

Ingen av de italienska regissörerna var en mera samvetsgrann neorealist än Luchino Visconti. Han har till stor del fått äran av att ha uppfunnit genren, men det fanns flera föregångare, medan denna film var den första som direkt betecknades med termen neorealism, och den kunde inte bli äktare som sådan. Visconti var perfektionist och framför allt absolut perfekt i sin konsekventa realism. Varje detalj skulle vara sann, och så är det särskilt i den här filmen, som har inga professionella skådespelare att uppvisa utan bara inhemska amatörer som bara pratar sin egen lokala dialekt, ett sicilianskt språk som ingen fastlandsitalienare kunde förstå – många av de främsta neorealistiska filmerna gjordes med bara amatörer. För att göra filmen tydligare för alla som inte kunde begripa dialekten försåg han den med en återkommande muntlig bakgrundskommentar på begriplig italienska som han själv intalade med sin mjuka röst, medan man egentligen inte behöver förstå någonting och inte ens en kommentar, då handlingen är självklar. En ung fiskare gör uppror mot handelsmonopolet som förtrycker fiskarna i byn och håller dem i fattigdom och skaffar sig en egen båt för dyra pengar, så att familjen måste inteckna sitt torftiga hus. Han har otur och förlorar sin båt i en storm, han blir av med sitt och familjens levebröd, och en bror förförs av gangsters som håller på med smuggeltrafik och värvas till Amerika – man måste misstänka maffian. Banken tar över huset, och familjen är ruinerad och har ingenting kvar. Ändå börjar huvudpersonen 'Ntonis om igen som genom en egen naturkraft, då ingenting kan stoppa livet från att ständigt fortsätta trots allt. Visconti är framför allt en av filmens största stilister, och fastän denna film kan kännas deprimerande för att inte säga depressiv ibland, så är hans filmer alltid djupt mänskliga. Denna starka humanism och medkänsla är särskilt starka i denna film, där allting går de agerande emot, de möter bara nederlag och motgångar, och det brutala etablissemanget och överheten bara hånskrattar åt dem, medan 'Ntonis inte svarar med någonting utom med sina uttrycksfulla djupt liggande ögon och deras bottenlösa djup som genomskådar allt.

Hela mitt syndiga liv (My Wicked, Wicked Ways, 1985)

Errol Flynn i sina glansdagar fångad postumt i en stor film

Liksom de flesta biografiska filmer koncentrerar sig denna på bara en bit av föremålets liv medan allt väsentligt utelämnas, det är här framför allt hans mycket stormiga och äventyrliga ungdom innan han fick sin första stora roll som Fletcher Christian i den första filmatiseringen av "Myteriet på Bounty" 1933, medan "Kapten Blod", som denna film börjar med, var hans åttonde film. I den avslöjas hans liv i Hollywood, exploaterar fullständigt hans första äktenskap med alla dess turer och komplikationer, medan den avslutas med hans två bästa vänners bortgång, stuntmannen Billy Welch och John Barrymore, samt hans rättegång med ett åtal för våldtäkt, som definitivt saboterade hans karriär fastän han blev frikänd, varpå han slutade vara en levande legend och bara blev en legend. Han var då 33, en kritisk ålder i många karriärer, och han skulle antagligen själv ha sagt att "ju mindre sagt om fortsättningen, desto bättre", men han skrev en självbiografi strax innan han dog, som är ett mycket njutbart och intressant mästerverk i filmlitteraturen, liksom även

David Nivens senare. *"My Wicked, Wicked Ways"* är särskilt märklig bland självbiografier för sin klara självdistans – det är som en bekännelse, där han avslöjar alla sina förbrytelser och laster på ett försonande sätt, som bara gör honom mera mänsklig och sympatisk. Filmen som sålunda omfattar nio år av hans liv, mindre än en femtedel, är dock mycket väl gjord och nästan lika intressant som boken, särskilt genom kanadensaren Duncan Regehrs gestaltning av huvudrollen, som till och med är lik Errol Flynn – han var själv 33 när han gjorde rollen. Porträttet av John Barrymore är lika övertygande och gripande, medan endast Olivia de Havilland är mindre övertygande – hon dog nyligen vid 103 års ålder. Hans enda son Sean från hans första äktenskap dog i Vietnamkriget 1970 (i Kambodja) och hans kropp hittades aldrig, men även han hade en son Sean. När Flynn dog i Vancouver vid 50 års ålder menade hans obducent att hans kropp var som en 85-åring och förbröllades av tillståndet av hans lever och gjorde anmärkningen: "Med en sådan lever borde han ha varit död för tio år sedan." Kort sagt, filmen rekommenderas och är särskilt sevärd för alla som är intresserade av den storslagna glansen i livet i Hollywood under dess gyllene storhetstid på 30-talet fram till kriget.

Flyktingläger 4B (Before Winter Begins, John Lee Thompson 1968)

Det finns ingen fred efter ett krig – ett preludium till det kalla kriget.

David Niven gör ett mycket märkligt framträdande här som en ovillig officer med uppdrag att klara av ett flyktingläger efter kriget (när det gällde att ta hand om 4 miljoner hemlösa flyktingar över hela Europa) i Österrike, där han måste sända papperslösa flyktingar till den ryska zonen, där de ingenting gott har att vänta under storebror Stalin. Han har ett smärtsamt förflutet genom bittra erfarenheter men måste hålla skenet uppe hur svåra prövningar uppdraget än ger honom. Topol gör ett härligt kontrasterande framförande som mångspråkig tolk med många trick i rockärmen, född i en kärra mellan Tiflis och Tasjkent, och han gör det bästa av saken och är genomgående underhållande, tills den bleka realiteten sätter in av att det inte blir någon fred efter kriget. Detta är egentligen en tragedi med många olika djupa bottenar, och fastän David Niven redan är tillräckligt desillusionerad och Topol redan erfarit det värsta och lärt sig den svåra konsten att överleva omöjliga svårigheter, så har grönöglingen John Hurt fortfarande sina besvikelser framför sig, och de kommer att drabba honom hårt. Lyckligtvis finns Anna Karina på platsen som en välbehövlig tröst för dem alla. Filmen är allvarligare än den verkar, den försöker göra sken av sig som komedi, och det förekommer förvisso åtskilliga komiska turer, men den komiska glasyren kan inte dölja eller släta över grymheten i deras verklighet. Fastän den mörka sidan av Stalins tyranni borde ha varit allom bekant redan efter Stalinrättegångarna 1936, så var västerlandet förvånansvärt naivt beträffande Stalin och hans "kommunistparadis" verkliga beskaffenhet, då Roosevelt lät sig duperas av honom och Churchill faktiskt trodde på honom – tills det kalla kriget visade sig vara ett ofrånkomligt faktum någon tid efter fredsslutet 1945, som inte innebar något slut på kriget, som bara fann sig mera lömska vägar till mindre uppenbara omänskliga aktiviteter i det fördolda.

Den vackre Antonio (Il bell' Antonio, Mauro Bolognini 1960)

Ett barockt sicilianskt drama om bara sex

Detta är en svår historia att förstå med dess orimliga dramatiseringar av egentligen en struntsak. Det är på Sicilien, och på Sicilien är vilken absurditet som helst möjlig och tas på allvar, vilket ofta gör hela verkligheten till en oreda av orimliga absurditeter, och här måste man som icke-sicilianare undra: vad är allt bråket om? Varför ställa till med så ofantligt mycket ståhej för ingenting? Det förekommer hur många äktenskap som helst där det gifta paret bestämt sig för att inte skaffa barn och att inte ha sex, och i Italien, om man inte är intresserad av sex, så är det mycket enkelt att bli präst eller munk – sådana lever helt naturligt utan sex och bör göra så. Jesus sade själv rent ut, att somliga människor inte är gjorda för att ha sex. Men här händer det att en ensam rikemanns son, som gifter sig med den rikaste flickan i staden och inte lyckas få igång något sexliv, vållar en skandal av oerhörda proportioner. Om ett gift par inte har sex, så är det väl deras ensak och ingen annans, eller hur? Varför ska alla blanda sig i detta, som om de vore kungligheter, vilket de absolut inte är?

Å andra sidan så har vi några mycket subtila tveksamheter här. Antonios kusin Edoardo är helt normal och förstående och den enda som Antonio till fullo kan anförtro sig åt, och Edoardo förstår Antonios problem. Familjen har ett ungt försagt hembiträde, som hamnar i en pinsam situation. Misstanken kan inte avfärdas att Edoardo på något sätt slunkit emellan och (olyckligtvis) lyckats rädda Antonios ansikte. När alla hurrar och firar i slutet är Antonio (Marcello Mastroianni) den enda som verkar direkt olycklig och rentav beklämd och dystert och mera melankolisk än någonsin. Det måste föreligga någon anledning.

Så det är i själva verket en historia om subtiliteter och som sådan mycket märklig och bestickande. Det självklara behöver inte alltid vara sant, och hela sanningen kan aldrig någonsin bli helt känd.

Krasshetens förbannelse

Krasshetens vulgaritet och ytlighet
har fördärvat hela världen
med miljöförstöring och materialism
liksom Trump skändat all helighet och frihet i naturen
med att släppa exploateringens demoner lösa
i bulldozernas hänsynslöshet för snöd vinnings skull
som vilken rå och omänsklig tyrann och diktatur som helst;
medan krasshetens motsats idealismen alltid är fri och oberoende
och i motsats till all krasshets fåfänga och dödlighet,
om det kan vara till någon tröst, bestående i sin odödlighet.

Göteborg den 5 oktober 2020